

Den klimattalan som väckts mot staten kan inte tas upp till prövning i domstol

Publicerad 2025-02-19 av

Högsta domstolen

[\(/hogsta-domstolen/\)](#)

Mål: Ö 7177-23

En grupp personer har stämt staten vid Nacka tingsrätt. De vill att tingsrätten ska fastställa att staten är skyldig att vidta vissa åtgärder för att motverka klimatförändringarna. Högsta domstolen har nu kommit fram till att målet inte kan tas upp till prövning. Det beror på att en domstol inte kan bestämma att riksdagen eller regeringen har att vidta någon viss åtgärd. De politiska organen beslutar självständigt om vilka specifika klimatåtgärder Sverige ska vidta. Högsta domstolen utesluter dock inte att en så kallad klimattalan som utformas på annat sätt kan prövas i svensk domstol. Europadomstolen har nyligen i en dom slagit fast att en förening som uppfyller vissa krav kan ha rätt att föra en klimattalan. Högsta domstolen konstaterar i sitt beslut att ett sådant mål enbart skulle kunna gälla frågan om enskildas rättigheter enligt konventionen har blivit kränkta, inte vilka specifika åtgärder staten är skyldig att vidta.

Målet i tingsrätten

En person har väckt en grupptalan mot staten vid Nacka tingsrätt. Cirka 300 personer har anslutit sig till grupptalan. De har yrkat att tingsrätten ska fastställa att staten kränker deras mänskliga rättigheter enligt Europakonventionen. De menar att staten inte vidtar tillräckliga åtgärder för att motverka klimatförändringarna och att staten inte når upp till vissa angivna målsättningar för klimatet. De vill få fastställt att staten inte vidtar vissa specifikt uppräknade åtgärder. I andra hand har de begärt att domstolen ska ålägga staten att vidta vissa angivna åtgärder för att minska koncentrationen av växthusgas i atmosfären.

Nacka tingsrätt har till Högsta domstolen hänskjutit frågan om en sådan talan mot staten kan tas upp till prövning av domstol.

Målet i Högsta domstolen

Huvudfrågan för Högsta domstolen är hur svensk rätt förhåller sig till möjligheten att föra en klimattalan mot staten, särskilt mot bakgrund av en dom från Europadomstolen som meddelades våren 2024.

Högsta domstolens avgörande består av flera avsnitt. Det görs en analys av Europakonventionens innebörd. Högsta domstolen går också igenom regeringsformen för att bedöma hur den konstitutionella gränsen ska dras mellan de allmänna domstolarnas uppgifter och de politiska organens beslutsfattande. Därefter tar domstolen upp frågan om en klimattalan ryms inom ramen för de svenska processrättsliga reglerna. Slutligen bedömer domstolen om det aktuella målet kan prövas.

I sin dom uttalade Europadomstolen att det finns övertygande vetenskapliga bevis för att klimatförändringarna redan har bidragit till en ökning av sjuklighet och dödlighet och att de – utan åtgärder från staternas sida – riskerar att komma till en punkt där de blir oåterkalleliga och katastrofala. Mot den bakgrunden kom domstolen fram till att Europakonventionen, under vissa förutsättningar, ger en rätt att föra en klimattalan mot staten. Men det är en grundläggande princip att inte tillåta en talan av enskilda för att ta tillvara allmänna intressen och klimatförändringarna drabbar alla. Det ställs därför mycket höga krav för att enskilda personer ska ha rätt att föra en sådan talan. Enskilda har bara rätt till domstolsprövning om statens underlåtenhet har medfört tillräckligt överhängande och säkra effekter på deras individuella rättigheter.

Om talan i stället förs av en förening, som uppfyller vissa krav på bland annat representativitet och lämplighet, tillämpas inte dessa höga krav. En sådan förening har enligt Europadomstolen rätt att få föra en klimattalan vid nationell domstol mot en stat för att få prövat om staten kränker medlemmarnas mänskliga rättigheter genom att inte vidta tillräckliga åtgärder mot klimatförändringarna. Intresset av att upprätthålla ansvarsfördelningen mellan den lagstiftande och den verkställande makten, på ena sidan, och domstolarna, på den andra sidan, kan dock motivera begränsningar i rätten till en sådan talan. Det innebär bland annat att en talan som går ut på att staten ska anta lagar eller andra regleringar inte behöver tillåtas.

Högsta domstolens bedömning

Högsta domstolen konstaterar att en sådan klimattalan som Europadomstolen uttalat sig om gäller återverkningar i stort av ett förändrat klimat – inte bara effekterna för vissa enskilda – och innebär en rättslig prövning av statens agerande inom klimatområdet. En sådan allmänt hållen klimattalan mot staten aktualiserar därför den konstitutionella gränsen mellan de allmänna domstolarnas uppgifter och de politiska organens beslutsfattande.

Regeringsformen sätter gränser för vad domstolarna kan pröva, men utesluter enligt Högsta domstolen inte varje form av en sådan allmänt hållen klimattalan som

Europadomstolen konstaterat ska vara möjlig.

Den talan som förs vid Nacka tingsrätt är inte väckt av en förening, utan av en person som för talan för enskilda personers egen del. Denna form av enskild grupptalan kan inte jämföras med en sådan talan av en förening som Europadomstolen behandlade i sitt avgörande. Den aktuella talan är en talan av enskilda och de har inte åberopat omständigheter som innebär att risken för negativa konsekvenser av klimatförändringar är särskilt allvarliga för just dem och att deras behov av individuellt skydd är akut.

Vidare är yrkandet om att tingsrätten ska fastställa att staten kränkt gruppmedlemmarnas konventionsrättigheter genom att inte vidta vissa uppräknade åtgärder för att uppnå vissa angivna målsättningar i fråga om klimatförändringar inte tillåtet. Det beror på hänsynen till intresset av att upprätthålla ansvarsfördelningen mellan domstolar och andra offentliga organ samt statens bedömningsmarginal i sådana frågor. Av liknande skäl är inte heller yrkandet om att staten ska åläggas att vidta vissa specifika åtgärder tillåtet.

Mot den bakgrunden konstaterar Högsta domstolen att den aktuella talan inte kan tas upp till prövning.

– Högsta domstolen har alltså kommit fram till att gruppmedlemmarnas talan, så som den utformats vid tingsrätten, inte kan tas upp till prövning. Domstolen har inte tagit ställning till hur frågan skulle bedömas om talan fördes av en förening och om talan var begränsad till att begära att få fastslaget att staten kränkt deras rättigheter enligt Europakonventionen genom att inte vidta tillräckliga åtgärder för att motverka effekterna av klimatförändringar, säger Jonas Malmberg, som var en av domarna i målet.

Benämning

"Klimattalan"

Kontakt

Presskontakt

Telefon

08-561 666 30

(tel:08-56166630)

E-post

HDO-Presskontakt@dom.se

(mailto:HDO-Presskontakt@dom.se)

Relaterat innehåll

Mål: Ö 7177-23